

erindringsbog. Man haaber at komme med ind i hans allerhel-
ligste, hans arbejdsværksted, at faa noget at vide om hans metode
og om de mange tanker, som en historiker gør sig om sit arbejde.
Paa dette punkt skuffer Bobés bog. Det er ligesom han er saa
optaget af at fortælle om de mennesker, han har truffet paa sin
vej, at han ikke faar tid til at fordybe sig i sit eget liv. Det bliver
kun de ydre forhold, han beskæftiger sig med ligesom de fleste
andre, der skriver selvbiografier. Maaske er det aandelig blu-
færdighed, der hindrer dem deri, men beklageligt er det, thi først
gennem selvransagning og selvanalyse har den enkelte mulighed
for at give noget af virkelig værdi for andre. Kun ens eget jeg
kan man umiddelbart opleve og anskue. Lad saa hellere nogle
af de fine navne i buketten af bekendtskaber blive glemte.

Forfatteren har levet saa længe i fortiden, at det er ligesom
han staar den nærmere end nutiden. Man aner nu og da en uvilje
mod sociale og politiske forhold af idag. Det er næppe for dristigt
at paastaa, at Dr. Bobé er aandsaristokrat og aandsbeslægtet med
de mennesker, han har truffet paa adelsgaardene, eller som han
har skildret i sine bøger. Hans sprog hører ogsaa fortiden til.
Det er farverigt og med en særegen lang rytme, prydet med frem-
medord, der ofte bærer præg af en fremmed og fjern tid. Det er
ikke nutidens sprogform og sprogrytme, man finder i Livsdagen
lang.

Dr. Bobés bog er ikke en indgaaende analyse af mennesker —
ej heller af mennesket Bobé — men den kan ikke andet end
fængsle historisk interesserede og vil paa flere punkter give dem
ny viden.

Johan Hvidtfeldt.

Kalkmalerier.

Den danske Billedbibel. De middelalderlige
Kalkmalerier i de danske Kirker. Et Udvalg samlet af
R. Broby-Johansen. Med Tekst fra Bibel og samtidige Kilder. Gylden-
dal 1947.

Broby-Johansen, der har indlagt sig stor fortjeneste ved sin i
begyndelsen af fyrrerne udgivne bog: Hverdagskunst-Verdens-
kunst, har forøget denne fortjeneste betydeligt ved sin nye kalk-
maleribog, som her skal gøres til genstand for nærmere omtale.
Hverdags-Verdenskunsten er efter anmelderens og vistnok de
flestes mening en fortræffelig bog, og der er ingen tvivl om, at
den i høj grad har udført sin mission, som var at bringe kunsten
ud til menigmand, lære ham selv at se, lære ham at forstå, at

kunsten ikke er et lukket land for ham, kun forbeholdt nogle få intellektuelle, men hvermands øje, bare hvermand vil lukke sine glugger op og bruge dem. Bogens hastige fremkomst i 2. oplag (7—17000 exempl.) betegner den som en best-seller og viser, at den har udfyldt et virkeligt savn og mættet den længsel efter kunst, der findes i enhver sjæl, der tænker på andet end at slæbe penge hjem, snyde sin næste og fylde sin vom. Mættet, nej den har tværtimod skærpet appetitten, og der er ingen tvivl om, at kalkmaleribogen trods det efter danske forhold store oplag på 12000 exempl. om føje år vil se måske både 2. og 3. oplag. Og den fortjener det.

Om sin kalkmaleribog skriver forf. beskedent, at den ikke skal erstatte kalkmalerierne, men vise hen til dem. Man skal selv se dem og leve sig ind i dem. „Det kræver både sporsans og kombinationsevne og fremfor alt initiativ, at få noget virkeligt ud af dem. I åndsliv eksisterer ikke arbejdsfri indtægt“. Det er den gode melodi fra Hverdags-Verdenskunst igen. Forf. vil have folk til selv at se. Han viser dem blot det udvalg, han nu finder, er bedst. Og det er et pragtfuldt materiale, der har ligget i museets arkiv og ventet på sin mand, dejlige billeder, akvareller og fotografier, helhedsbilleder og fine detaljer.

Der foreligger to store bøger om Danmarks kalkmalerier, Magnus-Petersens fra 1895, som medtager alt, hvad man da kendte, illustreret efter tegninger og akvareller, og det for ikke længe siden udkomne pragtværk af Poul Nørlund og Egmont Lind om vore romanske kalkmalerier, hovedsagelig illustreret med Linds mesterfotografier. Så nyttige og udmærkede disse bøger end er, kommer de dog ikke uden for videnskabsmændenes og enkelte interesseredes snævre kreds, som de også ifølge deres anlæg henvender sig til. De er kildekrifter, som ingen der vil skrive om kalkmalerier kommer udenom, så vidt muligt fuldstændige, hvad emnerne angår og ræsonnerende og sammenstillende i behandlingen, der naturligvis er udstyret med fuldt videnskabeligt apparat — det gælder nu mest den sidste.

Idéen at sammenstille Danmarks kalkmalerier i en billedbibel er excellent, den er så naturlig, at man undrer sig over, at den ikke forlængst er udført, og det er den bedste målestok for, hvor god den er. Ved gennemførelsen af denne idé slipper forf. for at behandle stilperioderne hver for sig, men kan efter for godt befindende blande romanske, gotiske og renæssancemalerier sammen, hvad der gør bogen livlig og afvejlende og tit giver overraskende resultater, ligesom det giver anledning til mange kloge og lærerige bemærkninger.

Bogen er skrevet for menigmand, vel nok for lidt mere videre-

komne end Hverdags-Verdenskunst, men bortset måske fra Nør-
lund og Lind kan alle ikke blot glæde sig over denne billedsam-
ling, men også lære af den. Forf. har gjort hovedarbejdet for
mangen videnskabsmand, der ellers selv med bøjet ryg måtte
snuse rundt i Nationalmuseets arkiv, og han har åbnet kirkernes
billedrigdom for dem, der kun vil se og glædes.

Det første indtryk, man får ved at blade bogen igennem, er, at
den er grim: Forf. opererer med næsten margenløse sider, store
og små billeder uden tilsyneladende orden, farvebilleder og sorte
klichéer ved siden af hinanden, ligesom de tre forskellige skrift-
typer, der går igen på næsten hver side, bidrager til at skabe et
uroeligt indtryk, ja, nogle sider synes at være i niveau med døgnets
billedblade. På den anden side er der også billedsammenstillinger
af storslået virkning, og dobbeltsiderne er en glimrende opfin-
delse, fordi de tillader at give billederne i så stor målestok, at
man får fornøjelse selv af de små enkeltheder. Men i almindelig-
hed må man sige, at forf. er gået for vidt i sin stræben efter ori-
ginal eller særpræget billedplacering, og kun det fortræffelige
materiale, han arbejder med, hindrer bogen i at virke banal. Det
er tydeligt, at forf. selv er i nær slægt med de sengotiske kalk-
malere, hvis saft og kraft ofte opnåedes på bekostning af skøn-
heden, og som også led af skræk for det tomme rum. Hvor vilde
et par enkelte sider — som i Hverdags-Verdenskunst — med bred,
hvid ramme have været en hvile for øjet. Og dog skal man måske
ikke ærgre sig for meget over denne gennemførte „billedblads-
teknik“, for ligesom man kan glæde sig over et godt gammelt hus
fra 80'erne med guirlander, hermer, pilastre, løvefødder og ge-
svejsninger midt imellem glatte mer eller mindre triste facader,
kan man ikke nægte, at det virker oplivende at få en slig bog i
hænde. Man griber sig blot i at undres over, at der slet ingen bil-
leder findes, som står på hovedet, eller at ingen er fotograferet
gennem hønsetråd, ja, og tænk så, om alle illustrerede bøger nu
blev således!

Hvad sproget angår, da tør man uden at overdrive slå fast, at
teksten er det mærkeligste sammensurium af gammelt og splinter-
nyt og ganske uden den sikkerhed, der ellers kendetegner denne
kræsne stilist. I begyndelsen af indledningen vrimler det med
Sven Clausensk sprogforbistring, ligesom forf. utvivlsomt hører
til dem, der vil imødesee indførelsen af de små bogstaver med
glæde, al den stund han kun nu og da er gode venner med de
store. Teksten fra bibelen og „de samtidige kilder“ er givet i et
normaliseret sprog, der sikkert virker stemningsfuldt på mange,
men dog i længden føles irriterende, fordi forf. savner den ind-
levelsesevne og digterkraft, der skal til for at kopiere tidligere

tiders sprog og stil; naturligtvis, for opgaven er umulig i sig selv; I. P. Jacobsen knækkede også halsen på den. Det stemmer til mismod, at menneskene altid „ræddes Gud“ og ikke frygter ham, stavemåden testament for testamente tåler man ikke at se for mange gange, og når man 27 gange har set Den hellige læst i stedet for det nye testament(e), er man parat til at slå noget i stykker. Desværre præges også de iøvrigt fortræffelige billedkommentarer af den quasi-højtidelige tone fra „de samtidige kilder“, af og til bliver stilen helt museumsagtig, når det fx. hedder om en person, at han „ses at have komulesko...“; men en sjælden gang, gudsketak for det, bryder forf.'s egen velsignet — hvor bliver man påvirket — naturlige tone frem i slående, ægte moderne udtryk som i skildringen af tjeneren, der kommer med Johannes Døberens hoved på et fad (s. 90) eller af den tudende Eva (s. 39) for ikke at tale om den humorfyldte skildring af den flammefjertende kvinde og djævlene (s.211). For endelig at gøre den onde kritik færdig, kommer det mig for, at indblikket (som indledningen kaldes) er bogens svageste part, da det ikke indeholder meget ud over almindeligheder, der ganske vist er serveret på en frisk og indtagende måde; men forf. har her ladet en enestående chance slippe sig af hænde til at fortælle læserne noget, skal vi sige gedigt kunsthistorisk om kalkmalerierne og ikke bare nøjes med en åndfuld registrering af visse fakta, der hvad de romanske kalkmalerier angår, de mest storslåede, men vel også de vanskeligst tilgængelige, rent ud sagt beløber sig til nul og nix, mens de gotiske får en noget bedre behandling. Forf. kunde have fortalt den undrende læser om idéen og systemet i disse højtidsfulde ældste malerier og have gjort opmærksom paa, hvorledes figurerne bærer det samme udtryksfulde eller udtryksløse udtryk i glæde, sorg, harme, fortvivlelse, fordi følelserne ikke giver sig til kende i ansigtet men i „attituden“, i stærk modsætning til gotikkens levende bevægede ansigter. Men — heri er forf. sikkert ikke enig med anmelderen; han vil sikkert hævde, at han har skrevet indledningen, som han har, fordi han fandt, at denne form var den bedste, og at han ikke har „kunsthistoriske“ ambitioner, og da det i dette tilfælde er forf.s og ikke anmelderens mening, der tæller, vil vi gå videre i vor behandling.

Da titelen på bogen hedder: Den danske billedbibel, følger den i det store og hele gangen i bibelen, begyndende med det gamle testamente. Forud for skabelsen går dog en extra indledning, kaldet viede vægge og hvælv, der svulmer af værdifuld orientering om kalkmalerierne, deres placering, afdækning og stil; om de romanske malerier får vi bl. a. at vide, at farverne i kunsten bliver en flammende sansebrand reguleret i stramme kontur-

systemer, et udtryk der viser forf.'s visionære kraft, eftersom de fleste billeder fra denne periode er kommet temmelig afblegede ned til os. Dernæst følger vi alle de store begivenheder i de to testamenter og får samtidig nogle udmærkede afsnit om helgenerne, samfundsklasserne og helvede, det sidste af malerisk og gruopvækkende karakter, dog heldigvis isprængt den barokke humor, der er senmiddelalderen egen.

Alle billederne ledsages af udmærket oplysende bemærkninger, stadig ikke „kunsthistoriske“ i videre grad, men en kunstners syn på farver og komposition og en kyndig lærers forklarende vejledning i fremstillingerne. De fleste billeder har allerede tidligere fået deres forklaring, og når forf. en sjælden gang går uden for disse, er det ikke altid med held. Jeppe Murer (s. 30) kan således ikke opfattes som bisp, da han hverken har bispehue på eller drikker af en kalk. Det er ganske simpelt mureren Jeppe, som maleren har gjort sig den fornøjelse at skildre med bæger i hånden og ikke nogen hat, men mandens bomærke anbragt som hovedtøj. Det er sikkert den gode Jeppes tørre tunge, der har inspireret maleren, og vi har derfor her et meget talende vidnesbyrd om, hvad de gotiske dekoratører kunde tillade sig, og hvor suveræne de var i deres motivvalg. S. 56 serverer forf. læseren en temmelig ufordøjelig kost, idet han lader Moses fare til himmels i pagtens ark (pagtens ark var en skatkiste, sml. billedet på flgd. side og gammeldansk ark = kiste) med Arons stav(!) og lovens tavler(!). Det er en underkendelse af malerens evne til at tegne tavler, og hvad i himmelens navn skulde Moses med Arons stav? Husk, kære forfatter, en udgiver er ikke pligtig at forklare alt, især ikke det, han ikke kan, og han behøver ikke at skamme sig ved at sige det.

Naturligvis kommer der altid småfejl og unøjagtigheder i så omfangsrig og indholdsrig en bog. De er kun få og små i denne og rokker ialtfald ikke ved den kendsgerning, at forf. i høj grad har mestret den opgave han har sat sig, og han kan næppe få større ros end den, at de, der skumlede over hans Hverdags-Verdenskunst, ikke blot er blevet bragt til tavshed, men delvis har sluttet sig til den bifaldsmumlende skare. De almindelige indvendinger, som her er fremført, viser, at også anmelderen hører til denne flok, og der kan heller ikke være tvivl om, at det rette stof er kommet i den rette mands hænder.

E. Moltke.